BEYHEKÎ (Ahmed bin Hüseyn)

Meşhûr hadîs âlimi ve Şâfiî fukahâsından. Zamanının en meşhûr ve en büyük âlimi. İsmi, Ahmed bin Hüseyn bin Ali bin Mûsâ el-Hüsrevcirdî el-Beyhekî, künyesi Ebû Bekr'dir. Beyhekî diye meşhûr olmuştur. Nişâbûr'un Beyhek kasabasının Hüsrevcird köyünde 384 (m. 994) yılının Şa'bân ayında doğmuştur.

Beyhek'te yetişti. Daha sonra ilmini arttırmak için Bağdad'a gitti, orada tahsiline devam etti. Sonra Kûfe, Mekke-i mükerreme ve pekçok ilim merkezlerini dolaştı. Meşhûr âlimlerden ilim öğrenip büyük âlim oldu. Kendisine ilmin minaresi denildi. Pekçok âlim yetiştirdi. Kelâm ilminde de, Ehli sünnet i'tikâdına büyük hizmetler yaptı. Çeşitli ilimlerde bilhassa hadîs, fıkıh ve kelâm ilmine âit binden ziyâde kitap te'lîf etti. Şafiî fıkhı öğretmesi için Nişâbûr'a çağırıldı. Her ne kadar memleketine dönmek istediyse de, 10 Cemâziyel-evvel 458 (m. 9 Nisan 1066)'da vefât etti. Mübârek naşı, yakın olan memleketine götürüldü.

İlk defa, 15 yaşında iken ilme başladı. Irak, Cibâl, Hicaz ve benzeri ülkelerin Nüvkân, Esferâyîn, Tûs, Mihrecân, Esedâbâd, Hemedân, Dâmegân, Esbehân, Rey, Tâberân, Nişâbûr, Ruvzebâr, Bağdad, Kûfe, Mekke gibi şehirlere gitti.

Beyhekî (radıyallahü anh), zekâsının keskinliği, hafızasının kuvveti, öğrendiği şeyler üzerindeki arzusu ve ilim öğrenmekteki ihlâsı ile hocalarının büyük dikkat ve teveccühlerini üzerinde toplamıştı. Horasan'da, Ebü'l-Hasen Muhammed bin Hüseyn (hocalarının en âlimi) Hâkim Ebû Abdullah (Beyhekî, onun talebelerinin en büyüğüdür), Ebû Tâhir ez-Ziyâdî, Ebû Bekr bin Fûrek, Ebû Ali Rodbârî, Abdullah bin Yûsuf bin Bânûye, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'den; Bağdad'da Hilâl bin Muhammed el-Haffâr, Ebû Hüseyn bin Bişrân, İbn-i Ya'kûb el-Iyâdî'den; Mekke'de Hasen bin Ahmed bin Ferrâs ve pekçok âlimden; Kûfe'de Cemâh İbni Nezir ve daha pekçok âlimden ilim öğrendi. Hadîs-i şerîf aldığı, hadîs öğrendiği hocaları yüzden çoktur. O, Şafiî fıkhını ise, Ebü'l-Feth Nasır bin Muhammed el-Umerîden öğrendi. Fakat hadîs ilmine daha düşkün idi. O, İmâmı Neseî'nin Sünen, Tirmizî'nin Câmi ve İbn-i Mâce'nin Sünen'inden hadîs almadı. Fakat Hâkim'in rivâyetlerinin ekserisini alırdı. Onun rivâyetleri, âli isnâd idi. (Peygamber efendimizden, kendisine kadar olan râvilerin sayısının az olması, en kısa yoldan hadîsin rivâyet edilmesidir.) Niyetinin güzelliği ve ihlâsı sebebiyle herkes onun huzûruna gelir, hıfzına ve anlayışının kuvvetine hayran kalırdı.

Şeyhülislâm Ebû İsmâil el-Ensârî (icâzet alarak), Zâhir bin Tâhir, Ebû Abdullah el-Ferâvî, Abdülcebbâr bin Muhammed, Ebû Hasen Abdullah bin Muhammed bin Ahmed, oğlu İsmâil bin Ahmed ve pekçok âlim de Beyhekî'den (radıyallahü anh) ilim ve hadîs-i şerîf öğrenmişlerdir.

Beyhekî (radıyallahü anh) kanaatkar, azla yetinir veher hâlinde selef-i sâlihînin, Eshâb-ı Kirâmın ve Tabiînin yolunu ta'kib ederdi. Birkimse onu gördüğü zaman, asâlet ve takvâsahibi bir zât olduğunu anlardı. Onunyanına gelip oturan ayrılmak istemez, ayrıldığı zaman da hemen onun yanına dönmek isterdi. Çünkü onun hareketi, hâlve davranışları

yerinde, konuşmasıgüzeldi. Kendisiyle beraber bulunulacakbir zât idi.

Beyhekî (radıyallahü anh) şüphelilerden tam kaçınarak, takvâ üzere yaşadı. Otuz yıl devam üzere oruç tuttu. Ebû Hasen Abdülgafûr Nişâbûr târihinin zeylinde: Ebû Bekr Beyhekî, fakîh, hadîs hafızı ve usûl (Usûl-i hadîs ve fıkh) âlimidir: Hâfızasının kuvveti ve şüphelilerden kaçınmakta zamanının bir tanesi idi. Haramlardan sakınmak ve öğrendiği şeyleri muhafaza etmekte asrının tekiydi. Hâkim'in (radıyallahü anh) talebelerinin en büyüğü olup, ondan sonra pekçok âlimden de ilim alarak, öğrendiği ilimlerin üzerine. İlim kattı. Daha genç yaşta hadîs-i şerîf yazmaya ve ezberlemeye başlamıştı. Sonra fıkıhta da büyük âlim oldu. Aza kanâat, eden, haramlardan' sakınan bir zâttı" buyuruyor. İmâm-ül-Haremeyn Ebü'l-Meâlîi ise; "Hiç bir Şafiî âlimi yoktur ki, ona İmâm-ı Şafiî'nin (bir yardımı olmasın. Fakat Ebû Bekr Beyhekî'nin ayrı bir husûsiyeti vardır. O, İmâm-ı Şafiî'ye mezhebinin yayılması husûsunda, yazmış olduğu kitaplarıyla yardımcı olmuştur" demiştir.

İmâmı Beyhekî, Allahü teâlânın, kendisine ilim verdiği her kimse üzerine, te'lîfin (kitap yazmanın) farz olduğuna inanmış, daha 22 yaşında iken kuvvetli bir azîmle bu işe yönelmiştir. Hakkında kitap yazdığı konuları derinliğine, ince ve itinalı bir şekilde ele aldığı için, büyük âlimler onun eserlerini çok beğenmişler, eserlerine takrizler (medhiyeler) yazmışlar, aklını, zekâsını ve ilmi üstünlüğünü ifâde etmişlerdir. O, seçtiği konularda, evvelâ istihâre yapar, sonra Cenâb-ı Hakdan yardım ister, Allahü teâlâ da ona yardımını ve tevfîkini lütfederdi.

Eserleri çok ve çeşitli konulara dâirdir. Ba'zısı çok uzun, ba'zısı kısa, ba'zısı da bu ikisi arasındadır. Bu durum, eserlerin mevzûlarına göre değişmektedir.

Sünneti seniyye üzerindeki fevkalâde kıymetli çalışmalarından dolayı, kendisine ba'zı müellifler "Munazzım-üs-Sünne: Sünnetin tanzimcisi" lakabını vermişlerdir.

O, devamlı okur, araştırır, tasnif eder, eserlerini öğrencilerine okuturdu. Kendisini meşgûl edecek bir ticarethânesi, vaktini öldürecek, a'sâbını bozacak, zihin ve fikir açıklığını giderecek bir vazîfesi olmadığından, devamlı ilimle meşgûl olurdu. Fakirliğe sabreder, hâlinden herhangi bir şikâyette bulunmazdı. Sâhib olduğu hâlis ilim, kendisini aşk ve şevk ile sünneti seniyyenin neşrine, dinin tebliğine yöneltiyordu. Yazdığı her harfi, ağzından çıkan her sözü Allahü teâlânın murâkabe ettiğini düşünerek, çok dikkat ederdi. Az yer, az içer, devamlı oruç tutardı. Hattâ 44 yaşından sonra, vefâtına kadar 30 sene devamlı oruç tutmuştur. Bütün çalışmalarında niyetinin temizliği, ilminin genişliği, hıfzının kuvveti göze çarpardı.

Yüzden fazla âlimden ders okumuş, bunlardan bir kısmı, kendisine özel i'tinâ ve ihtimâm göstermişlerdir.

Yukarıda bildirildiği gibi, binden ziyâde eser telif eden İmâmı Beyhekî'nin yazdığı kitaplardan ba'zıları şunlardır:

1. Es-Sünen-ül-kübrâ (Kitâb-üs-Sünen-il-kebîr): Hadîs kitabıdır. Eshâb-ı Kirâm (aleyhimürrıdvân) ve Tabiînin isimleri, senet ve râvileri içerisine alan bir fihristle beraber Hindistan'da basılmıştır. İbn-i Salâh, "Beyheki'nin es-Sünen-ül-Kübrâ kitabından daha fazla delîl olan kitap yoktur. Sanki o, İslâm memleketlerinde bilinip de kitabına almadığı bir hadîs bırakmamıştır." Kettânî (Muhammed bin Ca'fer) "Beyhekî, sünen kitaplarını Müzenî'nin muhtasar kitabının tertîbine göre yazmıştır. İslâm âleminde onun bir misli daha yazılmamış olup, ahkâm (hüküm) hadîslerinin ekserisini içerisine almıştır" buyurdular. Bu kitap on cild olup, Beyrut'ta da ofset yoluyla basılmıştır. Çok kıymetlidir.

2. Es-Sünen-üs-sugrâ: İki cilddir. El yazması mevcûd olup basılmamıştır. Bu eseri, es-Sünen-ül-kübrâ'nın muhtasarıdır.

3. El-Esmâ' ves-sıfât: Kur'ân-ı kerîm vehadîs-i şerîflerde Allahü teâlânın sıfatlarının (sıfat-ı zâtıyye, sıfat-ı sübûtiyye ve fi'ilî sıfatlar) varlığı ile ilgili delîlleri toplamıştır. Ehl-i sünnet âlimlerinin, Allahü teâlânın sıfatlarını anlattıkları kitapların en kıymetlilerindendir. Muhammed Zâhid Kevserî'nin önsözüyle basılmıştır. Sübkî, "Bu kitabın bir benzerini bilmiyorum" demiştir.

4. Delâil-ün-nübüvve: Üç cilddir. Peygamberimizin (aleyhisselâm) nübüvvetiyle ilgili delîlleri ve haberleri toplamıştır. Ondan başka bir zât tarafından böylesi toplanmamıştır. Bu husûsta tek bir kitap olup çok kıymetlidir. İbn-i Kesir el-Bidâye ven-Nihâye'sinde, Süyûtî el-Hasâis-ül-kübrâ'sında ve bu husûsta kitap yazan bütün âlimler ondan

nakiller yapmışlardır. Haleb'de Vakıf kütüphânesinde el yazmaiki nüsha mevcûttur. Bu eserin birinci cildi 1389 (m. 1970) senesinde Kâhire'de, 1405 (m. 1985) târihinde de Beyrut'ta basılmıştır. Beyrut baskısında, bu baskının, on adet el yazma nüsha karşılaştırılarak yapıldığı belirtilmektedir.

5. Menâkıb-üş-Şâfiî: Bir cilddir. Tahkîkli iki cild hâlinde Mısır'da basılmıştır, İmâm-ı Şafiî'nin hayatı hakkında yazılmışmüracaat eserlerinin en büyüğüdür.

6. Ma'rifet-üs-Sünen vel-âsâr: Kettânî (radıyallahü anh), "Bu ma'rifet-üş-Şafiî demek olup, İmâm-ı Şafiî'yi tanıtan bir kitaptır." Zehebî, bu kitabı es-Sünen vel-âsâr diye zikretmektedir. Dört cilddir. Mısır'da İmâm Beyhekî'nin oğlu Ebû Ali İsmâil, babasının haber verdiği şu vak'ayı anlattı: "Bu kitabı bitirdiğim zaman talebelerimden Muhammed bin Ahmed gördüğü şu rü'yâyıanlattı: "Rü'yâmda İmâm-ı Şafiî'yi (radıyallahü anh) gördüm. Elinde bu kitabın bir nüshası vardı. Bana buyurdu ki; "Fakîh Ahmed'in (Beyhekî) bu kitabını yedi defa okudum." Bu rü'yâyı böylece aynı gün birçok kimseler görmüşler ve anlatmışlardır. Ba'zıları ise İmâm-ı Şafiî'nin "Yedi defa yazdım" diye buyurduğunu rivâyet etmişlerdir."

7. El-kırâatü half el-İmâm: İmâma uyan kimsenin namazda Kur'ân-ı kerîm kırâatinin nasıl olacağını, Şafiî mezhebine göre anlatmaktadır.

8. Şu'ab-ül-imân: İki cilddir, pek kıymetlidir. Hindistan'da basılmıştır. Bunun bir hülâsası, Muhtasara Şu'ab-il-Îmân adıyle Kâhire'de basılmıştır.

9. Et-Tergîb vet-terhîb: Bir cilddir. Elyazması olup, basılmamışrır.

10. Kitâb-üz-zühd-il-kebîr: Basılmamışdır. Tek cild olup, el yazması vardır.

11. El-Ba'sü ven-nüşûr: Tek cilt olup, basılmamıştır.

12. El-Hılâfiyât: İki cilddir. Basılmamıştır.

13. Fedâil-üs-Sahâbe, 14. El-medhâl iles-Sünnen-il-kübrâ, 15. El-Mebsût 16. El-âdâb 17. Nüsûs-üş-Şâfiî, 18. El-Erbe'ûn-el-kübrâ, 19. El-Erbe'ûn-es-sugrâ, 20. Cüz'ün fir-rü'yeti, 21. Menâkıb-ı Ahmed bin Hanbel (radıyallahü anh) 22. El-İ'tikâd alâ Mezheb-is-Selefi Ehl-is-Sünneti vel-cemâ'a: İsminden de anlaşıldığı gibi bu kitapta Ehli sünnet i'tikâdında olan Selef-i sâlihînin akidesinden bahsedilmektedir. Mısır'da basılmıştır. 23. Ahkâm-ül-Kur'ân (Bunu İmâm-ı Şafiî'nin sözlerinden toplamıştır) 24. Hayât-ül-enbiyâ fî Kubûrihim, 25. İsbâtu azflb-il-kabr, 26. El-Kader, 27. Fedâil-ül-evkât, 28. El-İsrâ 29. El-imân 30. Kitâb-üd-de'avât-il-kebir, 31. Kitâb-üd-de'avât-is-sagîr, 32. Risale fî hadîs-il-cuybârî, 33. El-Câmi' fil-Hâtem, 34. Yenâbî-ül-usûl 35. Risale Ebi Muhammed el-Cüveynî, 36. Câmi'u Ebvâbi kırâet-il-Kur'ân, 37. Kitâb-ül-intikâd alâ Ebî Abdillah eş-Şâfiî, 38. Kitâbu Eyyâmi Ebi Bekr es-Sıddîk. Tâceddîn Es-Sübkî, Tabakât-üş-Şâfiiyye'sinde, ez-Zehebî, Tezkiret-ül-huffâz'ında ve Siyeru a'lâm-in-nübelâ'sında ve diğer âlimler Beyhekî'nin eserlerini çok medhetmektedirler.

Ebû Bekr Muhammed bin Abdülazîz el-Mervezî buyurdu ki: "Rü'yâmda bir nûrun semâya doğru yükselttiği, tabut gibi bir şey gördüm. "Bu nedir?" diye sorduğumda "Beyhekî'nin yazdıklarıdır" buyuruldu."

Beyhekî (radıyallahü anh), el-i'tikâd vel-hidâye ilâ sebîl-ir-reşâd kitabının mukaddimesinde buyuruyor ki:

> "İstediğini, istediği zaman, istediği gibi yaratan Allahü teâlâya hamd ederim. O Allah ki (Celle Celaluhu), kendisine da'vet etmeleri, kendisini tanıtıp, kendi itâatına çağırmaları için mahlûklardan dilediğini (peygamber olarak) seçti. Dilediği âyetler ve ortaya koyduğu apaçık delîllerle da'vetine uymaya ve günah diye bildirdiği şeylerden sakınmağa yol gösterdi. Kendisine itaat edenlere, Cennette hazırladığı ni'metleri va'detti. Kendisine isyan edenleri de Cehennemde hazırladığı azaplarla tehdit etti. O'nun hükmünü değiştirecek yoktur." Bu kitabında imânın ne olduğunu anlatırken buyuruyor ki, Peygamberimiz. (aleyhisselâm) "Îmân; senin Allahü teâlâya, meleklerine, kitablarına, peygamberlerine, ölüme ve öldükten sonra dirilmeğe, hesaba, Cennet ve Cehenneme ve kadere, hepsine birden îmân etmen, inanmandır" buyuruyor. Yahyâ bin Muhammed bin Abdullah, Muhammed bin İbrâhim bin Sa'îd, Umeyye bin Bustân, Muhammed bin İbrâhim bin Sa'îd bildiriyorlar ki; Ebû Hüreyre (radıyallahü anh), Resûlullahtan (aleyhisselâm) şu hadîs-i

şerîfi rivâyet etti: Peygamberimiz (aleyhisselâm) “İnsanlarla, Allahtan başka ilâh olmadığına şehâdet edip, bana ve getirdiğime (İslâmiyete) îmân edinceye kadar, harbetmekle emrolundum. Bunu yaptıkları (îmân ettikleri) zaman, mallarını ve canlarını benden kurtarırlar. Ancak İslâmın hakkı müstesna (ya’nî bir müslüman bir günâh işlemişse, ona İslâmiyetin takdîr buyurduğu ceza uygulanır). Onun hesabı da Allaha kalmıştır.” buyuruyor.

“Biz Allahü teâlânın Resûlüne indirdiği Kur’ân-ı kerîme îmân ediyoruz. O’nun hayatında, Kur’ân-ı kerîm, bir araya toplanıp mushaf hâlinde yazılmadı. Ümmeti arasında ne bir noksanlık, ne de ziyâdelik olmaksızın hıfz edilerek, aynen Peygamberimizin bildirdiği şekilde kalmıştır. Bu, Allahü teâlânın va’didir ki, Hicr sûresinin dokuzuncu âyetinde meâlen “O Kur’ân-ı kerîmi biz indirdik, onu muhafaza edecek olan da biziz” ve Fussilet sûresinin 42. âyetinde meâlen, “Bâtıl, Kur’ân-ı kerîme ne önünden, ne arkasından(hiçbir cihetten) ona yol bulamaz. Çünkü, o, emrinde Hakim (hikmet sahibi), fiilinde Mahmûd olan Allahü teâlâ tarafından indirilmiştir” buyuruyor. Hasen-i Basrî (radıyallahü anh), “Allahü teâlâ Kur’ân-ı kerîmi, şeytanın bâtıl bir yolla ziyâdelik yapmasından ve hak olan kelâmından da bir noksanlık yapmasından muhafaza etmiştir” buyurmuştur.”

Yine bu kitabında esmâ-i hüsnâyı (Allahü teâlânın isimlerini; gayet veciz bir şekilde anlatmaktadır.

Bu bâbda buyuruyor ki:

ALLAH (Celle Celaluhu); Ulûhiyyet (ilâhlık) ancak O’na mahsûs, rubûbiyyet (rablık) da ancak O’nun sıfatıdır. Yaratmak ancak O’nun zâtına mahsûstur.

ER-RAHMÂN: Dünyâda bütün mahlûkların istediklerini ihsân edicidir.

ER-RAHÎM: Âhırette yalnız mü’minlere rahmet ve yardım edip, kimsenin düşünemiyeceği ni’metler ikram edecektir.

EL-MELİK: O tam meliktir, hükümdârdır. Bütün mülkün tam sahibidir. Bu, yalnız Allahü teâlânın zâtına mahsûstur ki, Melik Ve mâlik olmanın asıl ma’nâsı dilediğini yaratmaya kadir olmaktır.

EL-KUDDÛS: Ayıb ve noksan sıfatlardan, evlât sahibi olmaktan münezzehtir (uzaktır) ki, bu O’nun zâtına mahsûstur.

ES-SELÂM: Allahü teâlâ her türlü ayıb ve âfetlerden uzaktır.

EL-MÜ’MİN: Kendi vahdâniyyetine şâhid yahut mü’min kullarına İmânı karşılıksız vericidir.

EL-MÜHEYMİN: Mahlûkların amellerini ve işlerini görücüdür. Mahlûkların bütün hâllerinin (ecel, rızk, amel) koruyucusudur.

EL-AZÎZ: O herşeye gâlibdir. O hiç mağlûb olmaz.

EL-CEBBÂR: Onun işine hiçbir kimse karışamaz. O’nun mülkünde, O’nun dilediğinden başka birşey olmaz. Bu, Allahü teâlânın zâtına mahsûs bir sıfattır.

EL-MÜTEKEBBİR: Mahlûkluk (sonradan yaratılma) sıfatlarından münezzehtir. Kibriya ve azamet sıfatlarıyla her şeyden ayrılmış olup, her şeyden büyük ve yüksektir.

EL-BÂRÎ: Husûsi şekiller ve ayrı ayrı renklerde mahlûkâtı yaratıcıdır.

EL-GAFFÂR: Kullarından günah işleyenlerin günahlarını (fadl ve ihsânı ile) tekrar tekrar örtücüdür.

EL-VEHHÂB: Karşılıksız olarak ihsân edicidir.

ER-REZZÂK: Her canlının rızkını vericidir. Verdiği rızklarla onları faydalandırır.

EL-ALÎM: Her şeyi, her haliyle, hakîkat ve aslıyla bilicidir.

ES-SEMİ’: Hiçbirşeye muhtaç olmadan, gizli ve açık herşeyi işiticidir.

EL-KÂBID: Mahlûkların ecelleri geldiği zaman rûhlarını kabz edicidir.

EL-HALÎM: Cezâyı hak edenlerin cezasını te'hir edicidir. Sonra dilediğini affedicidir.

EŞ-ŞEKÛR: Amele karşılık büyük sevâblar, güzel ecirler vericidir. Kulluk edenleri övücüdür.

Beyhekî (radıyallahü anh) bildiriyor ki: Hazreti Ebû Bekr-i Sıddîk, Peygamberimizin (aleyhisselâm) vefâtından sonra îrâd buyurduğu hutbesinde: "Allahü teâlâ Peygamberini, dîni kuvvetlenip yayılıncaya ve vazîfesini tebliğ edip kendi uğruna mücâdelesini tamamlayıncaya kadar hayatta bırakmış, sonra onun rûhunu kabzetmiştir. Allah (Celle Celaluhu) size dosdoğru bir yol göstermiştir. Bundan sonra helak olanlar, O'nun kitabına ve Resûlünün sünnetine uymadıkları için helak olurlar. Kim Allahü teâlâyı Rab edinmişse, O Allah (Celle Celaluhu) diridir ve ölmez. Kim de Hazreti Muhammed'i ilâh olarak kabûl ediyorsa, bilsin ki o ölmüştür.

Ey müslümanlar! Allahtan korkunuz. O'nun dîninin emirlerine sıkı sarılınız ve O'na tevekkül ediniz. Çünkü O Allah hayydir (diridir), kitabı tamdır. Kim Allahü teâlânın dînine hizmet ve hürmet ederse, Allahü teâlâ da ona yardım eder. O'nun nûr ve şifâ olan kitabı elimizdedir. Allahü teâlâ onunla Peygamberini hidâyete erdirmiştir. Allahın kullarından (mürted olup) bize saldıranlara aldırmayınız. Çünkü Allahü teâlânın kılıcı kınından sıyrılmıştır. Onu tekrar kınına koyamayız. Resûlullah ile birlikte nasıl müşriklere karşı savaşmışsak, şimdi de dinden irtidâd edip, bize karşı çıkanlarla muhakkak öylece savaşacağız" buyurdu.

İmâm-ı Beyhekî, Selmân-ı Fârisî'nin (radıyallahü anh) vefâtını İmâmı Şa'bî'den rivâyetle şöyle anlatır: Selmân-ı Fârisî (radıyallahü anh) vefâtından önce hanımına saklaması için verdiği misk kesesini istedi. Hanımı getirince bir bardak da su istedi ve miskleri o suyla karıştırıp eliyle eritti ve hanımına, "Bunları etrâfıma serp. Çünkü Allahü teâlânın yarattıklarından (meleklerden), beni ziyârete gelecek olanlar var. Onlar güzel kokudan hoşlanırlar, yemezler, içmezler. Bu güzel kokuyu serptikten sonra çık ve kapıyı kapat" buyurdu. Bunun üzerine isteğini yerine getiren hanımı dışarı çıktı. Buyurdu ki: "Ba'zı fısıldaşmalar işittim. Yanına'girdiğimde, mübârek rûhunu teslim etmişti."

Hazreti Âişe'den rivâyetle Üseyd bin Hudayr'ın (radıyallahü anh) şöyle buyurduğunu bildirdi: "Eğer şu üç, hâlden herhangi birinde bulunduğum gibi kalabilseydim, mutlaka Cennetlik olurdum. Bunda hiç şüphem olmazdı. Birincisi; Kur'ân-ı kerîm okurken veya okunurken dinlediğim andaki gibi olabilseydim. İkincisi; Resûlullahın (aleyhisselâm) hutbesini dinlediğim zamanki gibi olabilseydim. Üçüncüsü; bir cenâzeye katıldığım zamanki gibi olabilseydim. Katıldığım her cenâzede kendi kendime, başıma gelecekleri ve akıbetimi düşünürdüm."

Beyhekî (radıyallahü anh) Ubâde'nin (radıyallahü anh) vefâtını şöyle anlattı: Ubâde (radıyallahü anh) ölüm döşeğindeyken "Kölelerimi, hizmetçilerimi, komşularımı ve yanıma girip çıkanları çağırınız" buyurdu. Onlar yanına gelince: "Umarım ki bu günüm, dünyâdaki son günüm, gecem de âhıretteki ilk gecem olacaktır. Daha önce elimle veya dilimle sizi incitip incitmediğimi bilemiyorum. Kudret ve irâdesiyle yaşadığım Allahü teâlâya yemîn ederim ki, kıyâmet günü kısas vardır. Eğer sizden herhangi birinize bir kötülük yapmışsam, ölmeden önce gelsin benden hakkını alsın" buyurdu. Etrâfındakiler "Doğrusu sen, iyi bir baba ve iyi bir mürebbi (terbiye eden) idin" dediler. Ubâde (radıyallahü anh) hizmetçilerini ve kölelerini bile incitmezdi. Sonra, "Eğer böyle birşey olmuşsa, beni effeder, hakkınızı helâl eder misiniz?" diye sorunca, hepsi "Helâl ettik" dediler. Ubâde (radıyallahü anh) "Ey Allahım! Sen şâhid ol. Eğer kalbinizden hayır diyorsanız, şu vasıyyetimi unutmayınız: Eğer arkamdan gözyaşı dökerseniz beni üzersiniz. Ben ölünce güzel bir abdest alın, sonra mescide gidin. Namaz kıldıktan sonra hem kendiniz, hem de Ubâde için Allahü teâlâdan af dileyiniz. Çünkü Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde meâlen; "Ey îmân edenler! Allahtan sabır ve salât(namaz) ile yardım isteyiniz" buyuruyor. Sonra beni geciktirmeden kabrime koyun. Arkamdan, elinizde ateşle beni ta'kib etmeyin. Altıma (kabrime) çiçek de koymayın" buyurdu.

Beyhekî, mü'minlerin dünyâda çektikleri sıkıntıların günahlarına keffâret olduğunu şu hadîs-i şerîf ile bildiriyor Hazreti Ebû Bekr, "Kim bir kötülük işlerse onunla cezalandırılır." (Nisâ-

123) meâlindeki âyet-i kerîme nâzil olunca, Peygamberimize (aleyhisselâm) “Yâ Resûlallah! Bundan sonra nasıl kurtulabiliriz? işlediğimiz bütün kötülüklerin cezasını çekeceğiz” deyince, Peygamberimiz (aleyhisselâm): “Allah seni mağfiret etsin. Yâ Ebâ Bekr! Sen hastalanmıyor musun? Yorulmuyor musun? Üzülmüyor musun? Başına felâket gelmiyor mu? Bir musibete düçâr olmuyor musun?” diye sordu. Hazreti Ebû Bekr “Evet” dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (aleyhisselâm) “İşte yaptığınız kötülüklerin dünyâdaki cezası (karşılığı) bunlardır” buyurdu. Ya’nî insanın dünyâda çektiği sıkıntılar, günahlarına keffârettir.

Beyhekî (radıyallahü anh) bildiriyor ki; Peygamberimiz (aleyhisselâm) âhırete irtihâl etmeden önce, hasta yatağında hep “Namaza ve eliniz (emriniz) altında bulunanlara dikkat ediniz(haklarını gözetiniz)” diye tavsiyede bulunurlardı. Son nefesine kadar söylediği hep bu oldu.

Beyhekî, Peygamberimizin namaza verdiği ehemmiyeti ve Hazreti Ebû Bekr’i kendi yerine İmâm yaptığını şöyle bildiriyor: Ubeydullah bin Abdullah, Hazreti Âişe vâlidemize “Bana Resûlullahın hastalığından anlatır mısın?” diye sordu. Hazreti Âişe şöyle anlattı: Resûlullahın (aleyhisselâm) hastalığı ağırlaşmıştı. “Cemaat namazı kıldı mı?” diye sordu. “Hayır yâ Resûlallah, sizi bekliyorlar” dedik. Bana bir leğen ve su getirin” buyurdu. Getirdik. Abdest aldı, ayağa kalkmaya çalıştı fakat bayıldı. Kendine gelince, “Cemâat namazı kıldı mı?” diye sordu. “Hayır yâ Resûlallah seni bekliyorlar” dedik. Leğen ve su istedi. Getirdik abdest aldı, ayağa kalkmaya çalıştı, fakat baygın düştü. Kendine gelince yine “Cemâat namaz kıldı mı?” diye sordu. “Hayır yâ Resûlallah, seni bekliyorlar” dedik. Eshâb-ı Kirâm mescidde yatsı namazını kılmak için Resûlullahı (aleyhisselâm) bekliyorlardı. Peygamberimiz bundan sonra Hazreti Ebû Bekr’e (radıyallahü anh), cemâate İmâm olması için haber gönderdi. Hazreti Ebû Bekr, Hazreti Ömer’e İmâm olmasını teklif etti ise de o kabûl etmedi ve Hazreti Ebû Bekr İmâm oldu.”

İbn-i Ebî Şeybe’den rivâyetle bildiriyor: “Hazreti Ömer mescidde gürültü yapmayı yasaklar ve “Bu mescidimizde yüksek sesle konuşulmaz” buyururdu. Hazreti Ömer, namazda safların düzeltilmesini emrederdi. Hattâ safların düzeltildiği haberi verilinceye kadar tekbîr almazdı.”

> Hazreti Aişe vâlidemiz: Meâlen “Allah yoluna da’vet eden, sâlih amel işleyen ve ben müslümanlardanım diyenden daha güzel söz söyleyen var mı?” (Fussilet sûresi) otuzüçüncü âyet-i kerîmesi müezzinler hakkında inmiştir. Çünkü müezzin “Hayye alessalâh” derken, müslümanları Allah yoluna da’vet ediyor, namaz kılarken sâlih amel işlemiş oluyor ve “Eşhedü enlâ ilahe illallah” dediği zaman da müslüman olduğunu söylüyor” diye buyurduğunu, İmâm-ı Beyhekî rivâyet etmiştir.

Beyhekî (radıyallahü anh) namazda kırâatin güzel olmasını anlatırken buyuruyor ki: Ubeyd bin Umeyr’den rivâyetle “Hac mevsiminde Mekke civarında bir yerde, bir cemâat toplanmıştı. Namaz vakti gelince, Mahzûmî kabilesinden Ebû Saîd oğullarından Kur’ân-ı kerîmi düzgün okuyamıyan birisi İmâm olmak için öne geçti. Misver bin Mahreme (radıyallahü anh) onu geri çekti. Bir başkasını İmâm yaptı. Hazreti Ömer bu hâdiseyi öğrendiği hâlde, Medine’ye dönünceye kadar birşey söylemedi. Medine’ye dönünce Misver’e (radıyallahü anh) yaptığının sebebini sordu. Misver (radıyallahü anh) “Ey emîr-el mü’minin! O kimsenin kırâati düzgün değildi. Ayrıca hac mevsimindeydik. Ba’zı hacıların, onun yanlış kırâatini dinleyerek Kur’ân-ı kerîmi yanlış öğrenmelerinden korktum” buyurunca, Hazreti Ömer “Bu maksatla mı yaptın?” diye sordu. Misver (radıyallahü anh) “Evet” dedi. Hazreti Ömer “İyi yapmışsın” buyurdu.

> Ubey bin Kâ’b’dan rivâyet ediyor; Ubey bin Ka’b (radıyallahü anh) buyurdu: Resûlullah (aleyhisselâm) bana: “Sana Tevrat, İncîl, Zebur ve Kur’ân-ı kerîmde bir misli (benzeri) daha indirilmemiş bir sûre öğreteyim mi?” buyurdu. Ben de “Evet yâ Resûlallah” dedim. Bunun üzerine Resûlullah Onu öğreninceye kadar kapıdan çıkmamanı isterim?” buyurdu. Hemen

ayağa kalktı, ben de kalktım. Mübârek eli ile elimi tutarak, bana ba'zı şeyler anlatmaya başladı. Bana o sûreyi söylemeden dışarı çıkmasından korkarak adımlarımı yavaşlattım. Kapıya varınca "Yâ Resûlallah! Bana bir şey öğreteceğinizi va'd buyurmuştunuz" dedim. O zaman Resûlullah "Namaza başladığın zaman ne okuyorsun?"buyurdu. Ben de "Fâtiha sûresini okuyorum" deyince, "Ha işte odur. O, Allahü teâlânın Kur'ân-ı kerîmde (Hicr-87): Biz sana dâim tekrar olunan yedi âyeti (Fâtiha sûresi) ve Kur'ân-ı azîm verdik, buyurduğu yedi âyettir" buyurdu.

Abdullah İbni Mes'ûd'dan (radıyallahü anh) rivâyetle bildiriyor İbn-i Mes'ûd (radıyallahü anh) buyurdu: Cenâze kabre konduğu zaman azap melekleri ölünün ayak tarafından gelmek isteyince ayaklar, "Buradan gelemezsiniz çünkü sahibim mülk sûresini okurdu" derler. Melekler göğüs tarafından gelmek isteyince göğüs, "Buradan gelemezsiniz. Çünkü sahibim, üzerime Mülk sûresini okurdu" der. Melekler baş tarafından gelmek isterler fakat baş, "Buradan gelemezsiniz, çünkü sahibim, Mülk sûresini okurdu" der. Bu minval üzere Mülk sûresi kabir azâbına mâni olur. Mülk sûresi, Tevrat'ta da vardır. Geceleri Mülk sûresi okuyanlar, büyük servete kavuşurlar ve gayet güzel bir amel yapmış olurlar."

İmâm-ı Beyhekî rivâyet etti. Hazreti Ali buyurdu ki: "Peygamberimize (aleyhisselâm) salât-ü selâm getirilmeden yapılan bütün duâların önüne perde çekilir ve Allahü teâlâya ulaşamazlar." "Kim Cum'a günü yüz defa salât-ü selâm getirirse, mahşer yerine yüzü nurlu olarak gelir. İnsanlar birbirlerine, bu dünyâda hangi amel işlemişti diye sorarlar."

Beyhekî (radıyallahü anh) bildiriyor ki, Ebû Ümâme'nin (radıyallahü anh) bildirdiği hadîs-i şerîfte Peygamberimiz (aleyhisselâm) "Yabancı bir kızı görüp de, Allahü teâlânın azâbından korkarak başını ondan çeviren kimseye, Allahü teâlâ ibâdetlerin tadını duyurur."

Resûlullah (aleyhisselâm) "Tamam yapılmamış olan namaz, zekât ve başka farzlar, nafileler ile tamamlanacaktır" buyurdu. İmâmı Beyhekî: "Bu hadîs-i şerîf, yapılmış olan farzların içindeki sünnetler noksan kalırsa, nafilelerle bu noksanların tamamlanacağını göstermektedir. Yoksa yapılmamış farzların yerine nafilelerin geçeceğini bildirmiyor" buyurdu.

Sünen kitabında, Câbir bin Abdullah'dan (radıyallahü anh) rivâyetle bildirdiği hadîs-i şerîfte, Peygamberimiz (aleyhisselâm):

"Allahü teâlâ benim ümmetime, Ramazân-ı şerîfte beş şey ihsân eder ki, bunları hiçbir Peygambere vermemiştir:

1. Ramazanın birinci gecesi, Allahü teâlâ mü'minlere rahmet eder. Rahmetle baktığı kuluna hiç azâb etmez.

2. İftar zamanında oruçlunun ağzının kokusu, Allahü teâlâya her kokudan daha güzel gelir.

3. Melekler, Ramazân'ın her geceve gündüzünde, oruç tutanların affolması için duâ ederler.

4. Allahü teâlâ oruç tutanlara, âhırette vermek için, Ramazân-ı şerîfte Cennette yer ta'yin eder.

5. Ramazân-ı şerîfin son günü, oruçtutan mü'minlerin hepsini affeder" buyurdu.

Peygamberimiz (aleyhisselâm) "Dünyâ sevgisi, bütün kötülüklerin başıdır" buyurdu.

Hazreti Ali'nin, Resûlullahı "Ümmetimden ba'zı kimseler meydana çıkacak, Eshâbımı kötüleyeceklerdir. Bunlar, müslümanlıktan ayrılacaklardır" buyururken işittiğini rivâyet etti.

Beyhekî, Sa'îd bin Müseyyib'den haber veriyor; Saîd (radıyallahü anh) buyurdu: Hazreti Ali ile Medine kabristanına geldik. Hazreti Ali kabirde olanlara selâm verip "Hâlinizi bize bildirir misiniz? Yoksa biz mi hâlimizi haber verelim?" dedi. Bir ses işittik: "Ve aleykesselâm yâ Emîr-el mü'minîn! Bizden sonra olanları sen söyle" dedi. Hazreti Ali de olanları anlattı.

Ya'lâ bin Mürre'den rivâyetle haber veriyor "Ya'lâ, Resûlullah ile bir kabir yanına geldi. Kabirde azâb olduğunu işitip, Resûlullaha haber verdi. Resûlullah "Ben de işittim. Söz taşıdığı ve

üzerine idrar sıçrattığı için azâb yapılmaktadır” buyurdu.

İmâmı Beyhekî “Delâil-ün-nübüvve” kitabında bildiriyor ki, Ebû Dücâne “radıyallahü anh” buyurdu ki: Yatıyordum. Değirmen sesi gibi ve ağaç yapraklarının sesi gibi, ses duydum ve şimşek gibi, parıltı gördüm. Başımı kaldırdım: Odanın ortasında, siyah birşeyin yükseldiğini gördüm. Elimle yokladım. Kirpi derisi gibi idi. Yüzüme, kıvılcım gibi şeyler atmağa başladı. Hemen Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” gidip, anlattım. Buyurdu ki, “Yâ Ebâ Dücâne! Allahü teâlâ, evine hayır ve bereket versin!” Kalem ve kâğıt istedi. Ali’ye “radıyallahü anh” bir mektûp yazdırdı. Mektûbu alıp, eve götürdüm. Başımın altına koyup, uyudum. Feryâd eden bir ses, beni uyandırdı. Diyordu ki, “Yâ Ebâ Dücâne! Bu mektûpla, beni yaktın. Senin sahibin, bizden elbette çok yüksektir. Bu mektûbu, bizim karşımızdan kaldırmaktan başka, bizim için kurtuluş yoktur. Artık, senin ve komşularının evine gelemiyeceğiz. Bu mektûbun bulunduğu yerlere gelemeyiz.” Ona dedim ki, sahibimden izin almadıkça bu mektûbu kaldırmam. Cin ağlamasından, feryadından, o gece, bana çok uzun geldi. Sabah namazını, mescidde kıldıkdan sonra, cinnin sözlerini anlattım. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, “O mektûbu kaldır. Yoksa, mektûbun acısını, kıyâmete kadar çekerler.” (Bu mektûp, Teshîl-ül-menâfi kitabının sonunda vardır.

Beyhekî (radıyallahü anh), Muhammed bin Vasî’nin şöyle buyurduğunu haber verdi:

“Ölü, Cum’a günü kendini ziyâret edenleri bilir. Bir gün önceki ve bir gün sonraki günlerde ya’nî Perşembe ve Cumartesi günleri de ziyâret edenleri bilir.”

Beyhekî (radıyallahü anh) anlatır: “Bize hafız Abdullah haber verdi ve dedi ki: Ebû Ya’lâ, Hamza bin Muhammed’den, o da Hâşim bin Muhammed’den rivâyet etti. Abdullah İbni Ömer (radıyallahü anh) buyurdu ki: Babam (Hazreti Ömer) beni, Cum’a günü sabahı fecir ile güneş doğması arasındaki vakitte, Medine şehidlerini ziyârete götürdü. Arkasından yürürdüm. Kabristana gelince, sesini yükseltti. “Selâmün aleyküm, bimâ sabertüm fe ni’me ukbeddâr” dedi. “Ve aleykesselâm yâ Abdellah” diye bir ses duyduk. Babam bana dönüp: “Sen mi cevap verdin?” dedi.

Ben, “Hayır birşey söylemedim” dedim. Babam elimi tutup beni sağ tarafına çekti. Sonra onlara selâm verdi, onlarla konuştu. Onlar da selâmına karşılık verdiler. Bu konuşma üç defa tekrarlandı. Sonra babam, Allahü teâlâya şükür secdesi yaptı.”

Beyheki (radıyallahü anh), Enes bin Mâlik’ten (radıyallahü anh) rivâyetle, Peygamberlerin kabirlerinde çürümediğini şöyle bildirdi: Hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm): “Peygamberler kabirlerinde diridirler, namaz, kılarlar” buyurdular.

Beyhekî (radıyallahü anh), Ebû Hüreyre’den (radıyallahü anh) rivâyetle’bildirdiği hadîs-i şerîfte; Mü’minlerin okuduğu salevât-ı şerîfelerin Peygamberimize (aleyhisselâm) bildirildiğini şöyle haber verdi:“Her ayın ilk üç gecesi ve günü, bana çok salevât okuyunuz. Çünkü bu ikisi, sizden bana ulaştırılır. Toprak, elbette Peygamberlerin cesetlerini yemez” buyurdu.

Beyhekî (radıyallahü anh) Peygamberimizin (aleyhisselâm) duâsının ve öğrettiği duâ ile yapılan duânın hemen kabûl olduğunu şöyle bildiriyor Resûlullahın (aleyhisselâm) yanına bir a’mâ geldi. Gözlerinin açılması için duâ etmesini diledi. Resûlullah (aleyhisselâm) ona: “İstersen duâ edeyim, istersen sabret. Sabretmek, senin için daha iyi olur” buyurdu. A’mâ: “Duâ etmeni istiyorum. Yardım edecek kimsem yoktur, çok sıkılıyorum” deyince, Resûlullah (aleyhisselâm): “İyi bir abdest al! Sonra şu duâyı oku” buyurdu: “Yâ Rabbî! İnsanlara rahmet olarak gönderdiğin sevgili Peygamberin ile sana teveccüh ediyor, yalvarıyorum. Senden istiyorum! Yâ Muhammed (aleyhisselâm)! Dileğimin’hâsıl olması için Rabbime senin ile teveccüh ediyorum. Allahım! O’nu bana şefaatçi eyle!” A’mâ bu duâyı okudu. Kalktı ve gözü açılıp görerek gitti. Halife Osman (radıyallahü anh), birinin bir dileğini

kabûl buyurmuyordu. Bu kimse, Eshâbdan Osman bin Hanîf'e (radıyallahü anh) gelip, yardım etmesini istedikte, ona bu duâyı okumasını öğretti. Okuyup da, halîfenin (radıyallahü anh) yanına gidince, dileğinin kabûl olunduğunu, yine Beyhekî (radıyallahü anh) bildiriyor.

Beyhekî (radıyallahü anh) bildiriyor "Bir köylü Resûlullahın (aleyhisselâm) yanına gelip, yağmur yağması için duâ etmesini istedi ve "Senden başka sığınağımız yoktur. İnsanların koşacakları yer, ancak Peygamberleridir" dedi. Resûlullah (aleyhisselâm) buna karşı birşey söylemedi. Hattâ, Enes bin Mâlik (radıyallahü anh) buyurdu ki: Resûlullah (aleyhisselâm) hemen kalkıp minbere çıktı. Yağmur yağması için duâ etti. Duâ bitmeden yağmur yağmaya başladı."

Beyhekî (radıyallahü anh), Allahü teâlânın ümmet-i Muhammede (aleyhisselâm) ihsânlarından birisininde; her biri Benî İsrâil'in Peygamberleri gibi olan âlimler ve bu âlimlerin içinden de, her yüz senede birini seçerek müceddid olarak gönderdiğini ve bu müceddidlerin, İslâmiyeti Peygamberimiz (aleyhisselâm) zamanındaki gibi tam ve doğru olarak insanlara bildirdiklerini haber vermiş ve Resûlullahın (aleyhisselâm): "Her yüz senede, bir müceddid hâsıl olacaktır" buyurduğunu bildirmiştir. Peygamberimizin (aleyhisselâm) buyurduğu gibi, her yüzyılda bir müceddid hâsıl olup, dîni kuvvetlendirdiler. Birinci yüzyılda, Ömer bin Abdülaâz, Meliklerin zulümlerini kaldırıp, adâletin esaslarını korudu, ikinci yüzyılda, İmâm-ı Şafiî (radıyallahü anh) îmân bilgilerini açıkladı ve fıkıh bilgilerini ayırdı. Üçüncü yüzyılda, Ebü'l-Hasen Eş'arî (radıyallahü anh), Ehl-i sünnet bilgilerini şekillendirdi ve bid'at sahiplerini susturdu.

Dördüncü asırda, Hâkim ve Beyhekî ve benzerleri (r.aleyhim) hadîs ilminin temellerini kurdular. Ebû Hâmid ve benzerleri de fıkıh bilgilerini yaydılar. Beşinci asırda, İmâm-ı Gazâlî (radıyallahü anh) yeni bir çığır açıp fıkıh, tasavvuf ve kelâm bilgilerinin birbirlerinden ayrı şeyler olmadıklarını bildirdi. Altıncı asırda, İmâmı Fahrüddîn-i Râzî (radıyallahü anh), kelâm bilgilerini yaydı. İmâm-ı Nevevî de fıkıh bilgilerini yaydı. Böylece zamanımıza gelinceye kadar, her asırda bir müceddid gelerek dîni kuvvetlendirdi. Beyhekî (radıyallahü anh), İnsanların işleri bozulduğu zaman isyan ve feryâd etmenin uygun olmayıp, tövbe ve istiğfar etmek lâzım olduğunu (Şua'b-ül-Îmân) kitabında bildirmiş ve Resûlullahın (aleyhisselâm) "Bozuk bir işi düzeltmediğiniz zaman, sabrediniz! Allahü teâlâ onu düzeltir" buyurduğunu haber vermiş ve fasıkları, açıkça günah işleyenleri sevmemek lâzım olduğunu, Ebû Hüreyre'den rivâyet ettiği "Fâsık medh olunduğu zaman, Rabbimiz gadaba gelir" hadîs-i şerîfi ile bildirmiştir.

Beyhekî'nin (radıyallahü anh) rivâyetinde müslümanların Peygamberimizin (aleyhisselâm) kabri başında selâm verince, o selâmı işitip ona cevap verdiğini "Bir kimse bana selâm verince, Allahü teâlâ, rûhumu geri verir. Onun selâmına cevap veririm" hadîs-i şerîfi ile bildirmiş ve müslüman ölülerin de, böyle selâmı işitip selâm vereni tanıdıklarını, "Bir kimse tanıdığı bir kabir yanına gelip selâm verirse, meyyit onu tanır ve selâm verir. Tanımadığı kabrin başına gelip selâm verirse, selâmına, cevap verir." hadîs-i şerîfi ile haber vermiştir.

Eshâb-ı Kirâmın büyüklüğünü bildirip, hepsini sevmemiz lâzım olduğunu; Peygamberimiz (aleyhisselâm) "Eshâbım gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız, hidâyete kavuşursunuz" hadîs-i şerîfi ile bildirmiştir.

Mahşerde çok büyük azâb olacak, güneş insanlara bir mızrak boyu yaklaşacak, insanların terleri tâ ağızlarına kadar çıkacaktır. Hattâ kâfirler bile Cennet ise Cennet, Cehennem ise Cehennem, yâ Rabbî bizi bu azâbtan kurtar diye yalvaracaklar. Beyhekî (radıyallahü anh) bunu şöyle haber veriyor. Peygamberimiz (aleyhisselâm) "İnsanlar haşrolunduklarında, kırk yıl gözleri semâya dikilmiş olarak dururlar. Kendilerine hiçbir kimse tek kelime söyleyemez.

Bu esnada güneş başlarının ucunda kendilerini yakar ve iyi kötü herkes, ter deryası içinde kalır. Ter tâ boğazlarına çıkıncaya kadar hep bu hâlde kalırlar” buyurdu.

Beyhekî, Zilhicce ayının ilk on gününün çok kıymetli olup, bu gün ve gecelerde çok ibâdet etmek lâzım geldiğini, şu hadîs-i şerîfler ile haber verdi. Peygamberimiz (aleyhisselâm),“Bu günlerin her birindeki oruç, (Zilhiccenin ilk on günü) bir yıllık oruca bedeldir. Bu on günün her gecesini ihya, Kadr gecesini ihyâ ile beraberdir.”

“Ârife gününün orucu, bin gün oruca (nafile oruca) eşittir” buyurdular.

Şa’bân ayının onbeşinci (Berât) gecesinin çok kıymetli bir gece olduğunu da, Beyhekî (Şu’âb-ül-Îmân) kitabında şöyle bildiriyor Emîr-ül-mü’minîn Hazreti Ali, Resûlullahtan (aleyhisselâm) bildirir. Buyurdu ki: “Şa’bân-ı şerîfin onbeşinci (Berât) gecesi olunca, o geceyi ihyâ ediniz ve gündüzünde oruç tutunuz. Muhakkak ki, Allahü teâlâ, mağfiret olunmak isteyen yok mudur, mağfiret edeyim, rızk isteyen yok mudur, rızk vereyim, isteyen yok mudur vereyim buyurur. Bu hâl sabaha kadar devam eder.”

Ebû Saîd-i Hudrî (radıyallahü anh) haber verdi. Hazreti Âişe buyurdu ki: Şa’bân ayının onbeşinci gecesi, Resûlullah (aleyhisselâm) odama girdi. Üst elbisesini çıkardı ve yatağa girdi. Daha başını yastığa koymadan kalktı, elbisesini giydi ve dışarı çıktı. Ben de gayrete geldim. Resûlullahın (aleyhisselâm), zevcelerinden birisinin odasına gittiğini düşündüm ve arkasından çıktım. Nereye gitmek istediğini öğrenmek istiyordum. Ta’kib ettim. Resûlullah (aleyhisselâm), Bakî’ kabristanına gitti. Orada, mü’min erkek ve kadınlara ve şehîdlere mağfiret ile duâ etmeye başladı. “Anam ve babam sana feda olsun! Sen Allahü teâlâya tâattesin. Ben ise dünyâ arzuları peşindeyim” dedim. Döndüm odama geldim. Arkamdan Resûlullah da (aleyhisselâm) geldi ve: “Niçin böyle yaptın?” buyurdu. Ben “Anam ve babam sana feda olsun, bana geldin, elbiseni çıkardın, daha başını yastığa koymadan kalktın, elbiseni giydin. Bana gayret geldi, başka hanımlarının yanına gideceğini düşündüm. Ardından çıktım ve seni Bakî’ kabristanında duâ eder hâlde buldum” dedim. Resûlullah (aleyhisselâm): “Ey Âişe, Allahü teâlânın ve Resûlünün sana cevr edeceklerinden mi korktun. Cebrâil (aleyhisselâm) geldi ve bu gece Şa’bânın onbeşinci gecesidir;

Allahü teâlâ bu gece senin ümmetinden, Benî Kelb kabilesinin koyunlarının tüyleri sayısınca insanı Cehennemden âzâd eder, ama bu gece kendine şirk koşana, kâhinlere, akrabasını ziyâreti kesene, anne ve babasına isyan edene ve içki içmeye devam edene rahmet nazarı ile bakmaz” buyurdu. Sonra “Ey Âişe! Bu geceyi ibâdetle geçirmem için bana izin verir misin?” buyurdu. Ben: “Elbette yâ Resûlallah” dedim. Kalktı, mübârek yüzünü yere koydu. Uzun zaman secdede kaldı. Resûlullah (aleyhisselâm) dünyâdan göçtü, vefât etti zannettim. Kalktım, onu aradım. Elimi ayağının altına dokundum. Mübârek ayağını kımıldattı. Anladım ki sağdır, çok sevindim. Dinledim, secdede duâ ediyordu: Sabah olunca, bu duâlarını, Resûlullahın yanında okudum. Resûlullah (aleyhisselâm) “Ey Aişe! Bu kelimeleri ezberledin mi?” buyurdu. Ben: “Evet, ezberledim yâ Resûlallah” dedim. Resûlullah (aleyhisselâm): “Kendin bil ve başkalarına da öğret. Bunları bana Cebrâil (aleyhisselâm) öğretti ve secdede tekrar etmemiz haber verdi” buyurdular. Peygamberimiz (aleyhisselâm) buyurdu: “Bu gece (Berât gecesi), göklerin kapıları açılır, melekler mü’minlere müjde verirler ve ibâdete teşvik ederler.”

“Şa’bân ayının onbeşinci gecesi gelince, gecesini namazla, gündüzünü oruçla geçiriniz”.

İmâm-ı Beyhekî, yurda düşman saldırdığında kadın-erkek, genç-ihtiyâr her müslümana cihâdın farz olduğunu bildirmiş ve Enes bin Mâlik’in (radıyallahü anh) şöyle buyurduğunu haber vermiştir Ebû Talha (radıyallahü anh), Berâe (Tevbe) sûresini okuyordu. Meâlen “Hafif de, ağır da olsanız, cihâda koşunuz” âyet-i kerîmesine

gelince: Genç de, ihtiyâr da olsak, Allahü teâlânın bizi cihâda çağırdığını görüyorum! Oğullarım! Çabuk beni hazır edin, beni, hazır edin" buyurdu. Çocukları kendisine, "Allahü teâlâ sana hayırlar versin ey babamız, sen Resûlullahın (aleyhisselâm), Ebû Bekr ve Ömer'in (r.anhümâ) sağlığında, onlarla birlikte savaştın. Bırak artık da, senin yerine biz savaşlara katılalım" dediler. Ebû Talha (radıyallahü anh) "Hayır, siz beni savaşa hazırlayın" buyurdu. Ve cihâda çıkıp bir deniz harbine katıldı, denizde şehîd oldu. Müslümanlar onu gömmek için aradıkları bir adayı, vefâtından yedi gün sonra buldular. Cesedi bozulmamış olduğu hâlde defnettiler.

İmâmı Beyheki, Eshâb-ı Kirâmın ve din büyüklerinin namaz kılarken dünyâyı, hattâ kendilerini dahi unutarak hakîkî namaz kıldıklarını ve bu namazların onları çok yüksek derecelere çıkardığını haber veriyor. Bu meyanda çok şeyler zikretmiştir. Bunlardan birisi de Câbir bin Abdullah'ın (radıyallahü anh) haber verdiğidir ki, Câbir bin Abdullah'ın (radıyallahü anh) şöyle anlattığını bildirdi: Resûlullahın (aleyhisselâm) beraberinde, Nahle mevkiinde bulunan Zât-ür-Rika'da savaşa katılmıştık. Bu savaşta, müslümanlardan birisi, düşman kadınlarından birini esîr aldı. Savaştan sonra, İslâm ordusu ayrıldığı vakit, kadının savaş sırasında orada olmayan kocası geldi. Ona durumu anlattılar. O, kadının intikamını alacağına yemîn ederek, iz ta'kibine çıktı. Resûlullah (aleyhisselâm) bir konaklama yerinde Eshâbına: "Bizi bu gece kim bekler" buyurdular. Hemen Muhacirin ve Ensârdan birer kişi ileri çıkarak: "Biz yâ Resûlallah" dediler: Resûlullah (aleyhisselâm): "Vadi yolunun ağzını tutun" buyurdular. Yol ağzına geldiklerinde Abbâd bin Bişr (radıyallahü anh), Ammâr bin Yâsir'e (radıyallahü anh): "Gece yarısına kadar mı, yoksa gece yarısından sonra mı nöbet tutarsın?" buyurdu. O da: "Gece yarısından sonra" buyurdu ve yatıp uyudu. Abbâd bin Bişr (radıyallahü anh) kalkıp, namaza durdu. Bu sırada esîr edilen kadının kocası geldi. Uzaktan bir insan karartısı gördü. Çok geçmeden bu kimsenin bir cemâatin nöbetçisi olduğunu anladı. Hemen bir ok attı ve onu vurdu. Abbâd bin Bişr (radıyallahü anh) vücûduna saplanan oku çıkarıp yere koydu ve ayakta olduğu hâlde namazına devam etti. Sonra adam ikinci oku attı, yine isâbet ettirdi. Abbâd bin Bişr (radıyallahü anh) bu ikinci oku da çıkarıp, yere koydu ve yine ayakta namaza devam etti. Adam üçüncü bir ok daha attı ve isâbet ettirdi. Mübârek Sahâbi (radıyallahü anh) bu üçüncü oku da çıkarıp, rükû' ve secde yaptı. Sonra arkadaşını uyandırdı. Ve ona: "Kalk ben yaralandım" buyurdu. Ammâr bin Yâsir (radıyallahü anh) hemen ayağa kalktı. Adam onların iki kişi olduklarını anlayıp, oradan kaçtı. Ammâr bin Yâsir, Abbâd bin Bişr'i (radıyallahü anh) kanlar içinde görünce "Sübhânallah! Niçin birinci ok atıldığında beni uyandırmadın" diye sordu. Abbâd bin Bişr (radıyallahü anh): "Kur'ân-ı kerîmden bir sûre okuyordum". Onu bitirmeden, yarıda bırakmak istemedim. Fakat birkaç yara alınca, rükû' ettikten sonra seni uyandırdım. Allahü teâlâya yemîn ederim ki, Resûlullahın (aleyhisselâm) emrettiği önemli bir noktayı kaybetmek korkum olmasaydı, namazı ve sûreyi yarıda kesmemek için ölmeyi tercih ederdim" buyurdu. İmâmı Beyhekî, şehidlere Allahü teâlânın çok" büyük ni'metler ihsân ettiğini, Enes bin Mâlik'ten (radıyallahü anh) rivâyet ettiği şu vâkıa ile anlatmıştır: Birisi Resûlullahâ (aleyhisselâm) geldi ve "Yâ Resûlallah! Ben siyah, çirkin yüzlü ve fazla malı olmayan bir kimseyim. Savaşa katılıp şehîd olursam Cennete girer miyim?" dedi. Resûlullah"Evet, girersin" buyurdu. Savaşın başlamasıyla bu kimse en ön safa ilerledi ve şehîd oluncaya kadar çarpıştı. Şehîd olduğunda, Resûlullah (aleyhisselâm) başucuna geldi ve: "Allah yüzünü güzelleştirdi, kokunu hoş yaptı ve malını çoğalttı" ve devamla: "Bu şehidin cübbesi altına girmek için çekişen iki hûrî gördüm" buyurarak, onun kavuştuğu dereceleri haber verdi.

Peygamberimizin (aleyhisselâm) ümmetine olan şefkat ve merhameti, bir annenin çocuğuna olan

şefkatinden daha ziyâde idi. O Server (aleyhisselâm), mi'râcda, en sevinçli ve en üzüntülü zamanlarda da hep "Ümmetim, ümmetim" buyurmuştur. Beyhekî (radıyallahü anh) bunun bir misâlini Abbâs bin Mirdâs'dan (radıyallahü anh) rivâyetle şöyle bildirir "Arefe gününün akşamı, Resûlullah (aleyhisselâm) ümmetinin affedilmesi ve onlara merhamet edilmesi için duâ buyurdu. Resûlullah bu hâlde duâsını ziyâdeleştirince, Allahü teâlâ, insanların birbirlerine zulmettiklerinden dolayı olan günahları, kul hakları haricindeki günahları affettiğini bildirdi. O zaman Resûlullah (aleyhisselâm): "Yâ Rabbî! Sen, zulmeden kullarına yaptıkları zulümden dolayı işlemiş oldukları günahların yerine sevâb vermeye kadirsin" diye duâ buyurdu. O günün akşamı Allahü teâlâ, Resûlüne (aleyhisselâm) birşey bildirmedi, vahy gelmedi. Ertesi gün Resûlullah Müzdelife'de tekrar duâ buyurduklarında, Allahü teâlâ: "Onları da affettim" buyurdu. Resûlullah tebessüm etti. Ba'zı Sahâbe-i Kirâm: "Yâ Resûlallah (aleyhisselâm), niçin gülümsediniz? dediklerinde, Resûlullah (aleyhisselâm), "Allahın düşmanı olan şeytana güldüm: O, azîz ve celil olan Allahın, ümmetim hakkındaki duâmı kabûl ettiğini öğrenince feryâdü figân edip, başını toprağa vurmaya başladı" buyurdu.

İmâm-ı Beyhekî, Allah için atılan bir adımın dahi cenâb-ı Hak indinde kaybolmayıp, Allahü teâlânın mutlaka onun karşılığını vereceğini haber vermiştir. Bu mevzûda Yahyâ bin Saîd'in (radıyallahü anh) şöyle anlattığım bildirdi: Ebû Bekr (radıyallahü anh), Şam cihetine ordu göndermeye karar verdi. Hazreti Ebû Bekr, dört bölüm hâlindeki ordunun kumandanı Yezîd bin Ebî Süfyân'ın beraberinde, orduyu uğurlamak için uzun müddet yürüdü. Yezîd bin Ebî Süfyân, Ebû Bekr'e (radıyallahü anh): "Yâ Emîr-el-mü'minîn, ya sende hayvanına bin, veyahut müsâadenizle ben de ineyim" dedi. Ebû Bekr (radıyallahü anh) "Ne sen in, ne de ben bineyim. Ben, Allahü teâlânın rızâsı için attığım bu adımlarla, O'nun mükâfatına nail olmak istiyorum" buyurdu.

İmâm-ı Beyhekî din büyüklerinin hak ve hukuka nasıl riâyet ettiklerini ve cömertliklerini uzun uzun anlatmıştır. Bu husûsta Zeyd bin Eslem'in (radıyallahü anh) rivâyeti şöyledir: Resûlullahın (aleyhisselâm) amcası Abbâs bin Abdülmuttalib'in (radıyallahü anh), Medine'de, Mescid-i Nebevî'nin yanında bir evi vardı. Hazreti Ömer, Abbâs'a (radıyallahü anh) hitaben: "Bu evi bana sat" dedi. Evi mescide katarak, mescidin biraz daha büyümesini istiyordu. Abbâs bin Abdülmuttalib (radıyallahü anh), evi Hazreti Ömer'e satmadı. Ömer (radıyallahü anh) bu sefer ona: "Hiç olmazsa onu bana hibe et" dedi. Hazreti Abbâs yine kabûl etmeyince, bu sefer Hazreti Ömer "O hâlde, evini mescide ilâve edip, sen genişlet" dedi. Hazreti Abbâs bu teklifi de kabûl etmedi. Bu sefer Hazreti Ömer: "Bu tekliflerimden birini yapmaya mecbûrsun!" dedi. Hazreti Abbâs hiçbir teklifi, kabûl etmedi. Hazreti Ömer "O hâlde bu mes'eleyi halletmek için kendimize bir hakem seçelim" dedi. Hakem olarak Übey bin Ka'b'ı (radıyallahü anh) seçtiler. Mes'eleyi ona anlattılar. Übey (radıyallahü anh), Hazreti Ömer'e: "Abbâs'ın (radıyallahü anh) rızâsı olmadan, onu evinden çıkaramazsın" dedi. Ömer (radıyallahü anh): "Verdiğin bu hükmü Allahın kitabına mı, yoksa Resûlullahın (aleyhisselâm) sünnetine mi uygun veriyorsun?" dedi. Übey (radıyallahü anh), Resûlullahın sünnetine uygun olarak dedi. Ömer (radıyallahü anh), "Nedir o sünnet" dedi. Hazreti Übey (radıyallahü anh) "Resûlullahın şöyle buyurduğunu işittim: "Hazreti Davud'un oğlu Süleymân (aleyhisselâm), Beyt-ül-makdis'i inşâ ederken, ördüğü duvarlar daha bitmeden yıkılıyordu. Allahü teâlâ kendisine, rızâsı olmayan kimsenin arazisinde, bina inşâ edilmemesini vahyetti." Bunun üzerine Hazreti Ömer, da'vâyı bıraktı. Hazreti Abbâs da evini Mescidi. Nebevî'nin genişletilmesi için verdi.

Saîd bin Müseyyib'den (radıyallahü anh) gelen diğer bir rivâyette de şöyle anlatılır: Ömer (radıyallahü anh) ve Hazreti Abbâs mes'eleyi Übey bin Ka'b'a (radıyallahü anh) anlattıklarında, Übey (radıyallahü anh) şöyle dedi: "Davud'un (aleyhisselâm) oğlu Süleymân'a (aleyhisselâm), Allahü teâlâ

Beyt-ül-makdis'i inşâ etmesini vahyetti. Bir kimsenin arsasını satın aldı. Parasını verdiğinde arsa sahibi: "Bana verdiğin mi, yoksa benden aldığın mı daha değerli?" dedi. Süleymân (aleyhisselâm): "Senden aldığım daha değerli" buyurunca adam: "O hâlde arsayı vermiyorum" dedi. Süleymân (aleyhisselâm) eskisinden daha fazla para verdi. Adam aynı soruları üç defa tekrar etti. Nihâyet Hazreti Süleymân: "Ben senin kararına göre bu arsayı satın alacağım. Bana hangisinin daha kıymetli olduğunu sorma" buyurdu. Arsayı, adamın istediği onikibin kantar (bir ölçü) altına satın aldı. Satın almadan önce aklına, acaba bu kadar para fazla mı diye bir düşünce gelmişti ki, Allahü teâlâ kendisine: "Eğer kendi malından vereceksen sen bilirsin, şayet bizim rızık olarak ihsân ettiğimizden vereceksen, o ne demişse onu ver" diye vahyetti. Hazreti Süleymân öyle yaptı. Ben de Abbâs'ın (radıyallahü anh) rızâsı olmadan evinin alınamıyacağına karar veriyorum" dedi. Bunun üzerine Hazreti Abbâs: "O hâlde ben de evimi, sadaka-i câriye olarak müslümanlara veriyorum" dedi.

İmâmı Beyhekî, istişârenin mühim bir sünnet olduğunu, akıllı ve dinini bilen bir kimse ile istişâre etmekte büyük bereket olduğunu bildirmiştir. Büyükler bu mühim sünneti hiç bir zaman terk etmemişlerdir, İbn-i Sîrîn anlatıyor: "Hazreti Ömer istişâresiz iş yapmaz, hattâ ba'zan uygun olan kadınlarla bile istişâre ederdi."

Harise bin Mudarrib anlatıyor Ömer bin Hattâb (radıyallahü anh) bize şu mektûbu yazdı: "Size kumandan olarak Ammâr bin Yâsir'i, ona yardımcı ve aynı zamanda muallim olarak da Abdullah bin Mes'ûd'u gönderdim. Bunlar, Bedir'e iştirâk eden Muhammed'in (aleyhisselâm) Eshâbının en seçkinleridir. Bilmediklerinizi bunlardan öğrenin. Bunlara tâbi olun. Abdullah bana da lâzımken, onu size göndermeyi tercih ettim."

İmâmı Beyhekî, müslümanların emirlerine, başlarında bulunan kimselere karşı gelmeyip, gayet edepli davranmaları lâzım geldiğini bildiriyor. Zeyd bin Vehb'den rivâyetle anlatıyor: Huzeyfetübn-ül-Yemânî (radıyallahü anh) hayatta iken bir zât, Huzeyfe'nin bulunduğu vilâyetin vâlisine, bir mes'eleden dolayı karşı çıktı. Bu karşı çıkan zât, câmiye geldi. Safları yararak Huzeyfe'nin oturduğu halkanın yanına vardı. Ve: "Ey Resûlullahın arkadaşı! Sen iyiyi emredip, kötüden (münkerden) sakındırmıyor musun dedi. Huzeyfe (radıyallahü anh) başını kaldırdı. Bu sözlerle neyi kastettiğini anladı. Kendisine: "İyiyi emredip, kötüyü yasaklamak güzeldir. Fakat, vâliye silâh çekmek (karşı gelmek), Resûlullahın sünnetinden değildir" dedi.

> Ziyad bin Küseyb el-Adevî anlatıyor: Abdullah bin Âmir halka hitâb ederken ince kumaşlardan elbiseler giyer, saçlarını tarardı. Birgün yine namazı kıldırdı ve evine gitti. Ebû Bekre de, minberin yanında oturuyordu. Bu sırada Mirdâs (Ebû Bilâl): "Vâliye, halkın efendisine bakın. İnce kumaşlardan elbiseler giyerek fâsıklara benziyor" dedi. Bunu duyan Ebû Bekre, oğlu Usaylea'ya "Bana Mirdâs'ı çağır" dedi. Usaylea, Mirdâs'ı çağırdı, Ebû Bekre, Mirdâs'a: Biraz önce vâli hakkında söylediklerini işittim. Resûlullahın da şu mübârek sözlerini işitmiştim: "Kim vâliye saygılı davranırsa, Allahü teâlâ ona lütufta bulunur. Kim de, âmirine saygı göstermezse, Allahın gazâbına uğrar" dedi.

Beyhekî (radıyallahü anh) bildiriyor Hazreti Ömer'in müslümanlara nasihati: "Başınıza, kulakları ve burnu kesik, Habeşli bir köle de emir ta'yin edilse, onu dinleyin ve itaat edin. Eziyet ederse, sabredin. Birşey emrederse, itaat edin. Sizi ba'zı şeylerden mahrûm ederse, size zulmederse yine sabredin. Şayet dinde bir takım tasarruflar yaparak, ba'zı şeylere mâni olursa, dinim uğruna canım feda olsun deyin ve cemâatten ayrılmayın" buyurdu.

Âsım bin Muhammed'in babası anlatıyor Birisi Abdullah bin Ömer'e; "Biz idârecilerimizin yanında hak ve hakîkatin hılâfina bir takım şeyler söylüyoruz. Yanlarından ayrılınca da tam aksini konuşuyoruz" dedi. Abdullah: "Biz, Resûlullah zamanında böyle davranışları, münâfıklık sayardık" dedi.

> Beyhekî, Alkame bin Vakkâs'dan rivâyet etti. Alkame şâhid olduğu bir hâdiseyi şöyle anlattı: Boş dolaşan bir kimse, idârecilerin huzûruna giriyor, onları güldürüyordu. Dedem, bu zâta; "Yazıklar olsun sana! Niçin bunların yanına giriyor ve güldürüyorsun? Ben, Resûlullahın arkadaşı, Bilâl bin Hâris-il-Müzenî'nin, Resûlullahın şu sözlerini rivâyet ettiğini işittim: (Bir kul, Allahü teâlânın hoşuna giden şeyleri konuşursa, yarın Rabbine kavuştuğu günde, Allahü teâlâ kendisinden râzı olur. Bir kul

da, Allahın hoşuna gitmeyen şeyler konuşursa, o kul, Rabbinin huzûruna geldiği günde, O'nun gazâbına uğrar)" dedi.

İmâm-ı Beyhekî, müslümanların başında bulunan kimselerin, müslümanların dertleriyle dertlenmesi lâzım geldiğini bildiriyor. Esved bin Yezîd'den rivâyetle anlatıyor Ömer bin Hattâb (radıyallahü anh) gelen heyetlere, vâlileri hakkında: "Hastaları ziyâret ediyor mu? Kölelerin ihtiyâcını görüyor mu? İcraatı nasıl? Kimlerle görüşüyor?" gibi sorular sorardı. Eğer bu hasletlerden bir tanesi husûsunda menfi bir şey söylerse, o vâliyi azlederdi. Yine Hazreti Ömer, vâlilerin, müslümanların başında olan kimselerin, çok şefkat ve merhametli olmasına dikkat ederdi.

Hazreti Ömer, Esed oğullarından birini bir işe memur etmek istedi. Bu zât, memuriyet belgesini almaya geldiğinde, Hazreti Ömer, yanına gelen çocuğunu öpüp seviyordu. Bu zât: "Çocuk da sevilir mi? Vallahi ben şimdiye kadar hiçbir çocuğu öpüp sevmedim" dedi. Hazreti Ömer "Senin insanlara karşı merhametin yok" buyurdu ve elinden belgesini alıp yırttı. Bir daha da o kimseye vazîfe vermedi.

İmâmı Beyhekî, Eshâb-ı Kirâmın kul hakkına çok dikkat ettiklerini, Abdullah bin Amr Ibin Âs'dan rivâyetle şöyle anlatıyor: Hazreti Ebû Bekr Sıddîk, bir Cum'a günü ayağa kalktı: "Yarın sabah, zekât develerini getirin, taksim edeceğim. Kimse müsâade almadan yanımıza gelmesin" buyurdu. Bir kadın da kocasına: "Bu yuları al. Belki Allah, bugün bize bir deve verir" dedi. Bu adam geldiği zaman Hazreti Ebû Bekr ile Hazreti Ömer develerin yanına gidiyordu. O da onlarla beraber develerin yanına vardı. Hazreti Ebû Bekr dönerek: "Niçin yanımıza geldin?" diye sordu. Elinden yuları aldı ve oradan gitmesini söyledi. Hazreti Ebû Bekr, develerin taksim işini bitirince, adamı çağırtıp, aldığı yuları geri verdi. Oradan geri çevirdiği için de hakkını helâl etmesini istedi ve "Hakkını al" dedi. Hazreti Ömer: "Devlet reîsinin özür dilemesini âdet hâline getirme" dedi. Hazreti Ebû Bekr. "Yarın kıyâmette, Allahın huzûrunda kim beni kurtarabilir?" dedi. Hazreti Ömer de: "Onun gönlünü al" dedi. Hazreti Ebû Bekr kölesine, bir deve ve takımlarını, bir kadife kumaş parçası, bir de beş dinar getirmesini emretti. Bunlarla o zâtın gönlünü aldı ve helâllaştı!"

İmâmı Beyhekî, müslümanın her şeyden kıymetli olduğunu ve müslümana hüsn-i zan etmek lâzım geldiğini bildirirken, Zeyd bin Vehb'den (radıyallahü anh) rivâyetle şöyle anlatıyor: Birgün Hazreti Ömer halifeyken, elleri kulaklarında "İmdâdına hayır mı? imdâdına hayır mı?" diye bağırarak çıktı. Eshâb "Ne var, ne olmuş?" diye sorunca birisi: "Vâlilerinden birisinden bir posta geldi. İslâm ordusu bir nehirden geçememiş, sal da bulamamışlar. Kumandan, bana nehrin derinliğini bilen bir adam bulun, demiş. Kendisine bir ihtiyâr getirilmiş. Adam, mevsim soğuk olduğu için suya girmekten çekiniyorum demiş. Kumandan, adamı zorla suya itmiş. Soğuktan üşüyen adam da, nerdesin Ömer? diye bağırmaya başlamış ve boğulmuş. Kumandan, durumu Hazreti Ömer'e yazmış" dedi. Daha sonra da kumandan geldi. Hazreti Ömer birkaç gün onunla konuşmadı. Hazreti Ömer gelen kumandana: "Kanına girdiğin müslümanın kabahati ne idi?" diye sordu. Kumandan: "Ey mü'minlerin emîri! Onu kasıtlı olarak öldürmedik. Nehri geçecek birşey bulamayınca, suyun derinliğini öğrenmek istedik. Çünkü şu, şu toprakları fethetmiştik, geçmemiz lâzımdı" deyince, Hazreti Ömer: "Bir müslüman, bence, getirdiğin her şeyden, fethettiğin topraklardan daha önemlidir. Eğer, âdet olacağından korkmasam seni en ağır ceza ile cezalandırırdım. Bu zâtın ailesine git, diyetini ver. Haydi çık seni görmek istemiyorum" buyurdu.

Hazreti Ömer herkesin hakkını verir, zulme asla müsâade etmez, zengin-fâkir, nüfûzlu-garîb ayırd etmez, haklının hakkını mutlaka verirdi. Cerîr (radıyallahü anh) anlatıyor Ebû Mûsâ'nın kumandasındaki ordu, bir miktar ganîmet ele geçirdi. Ebû Mûsâ, herkese hakkını tam olarak verirken, bir tanesine payını eksik verdi. Adam da, payının tamamını almakta ısrar etti. Bunun üzerine Ebû Mûsâ ona, yirmi kırbaç vurdu ve saçını kesti. Adam da kesilen saçını toplayıp cebine koydu ve Hazreti Ömer'e gitti. Hazreti Ömer'in yanına varınca, saçlarını cebinden çıkararak, önüne bıraktı. Hazreti Ömer "Neyin var?" diye sordu. Adam da hâdiseyi olduğu gibi anlattı. Olanları dinleyen Hazreti Ömer, Ebû Mûsâ'ya şu mektûbu yazdı: "Selâmün aleyküm!... Falan oğlu falan bana bir hâdise anlattı. Eğer bu işi halkın önünde yapmışsan, sen de halkın önüne otur, bu adam senden hakkını alsın (20 kırbaç vurup saçını kessin). Şayet, bunu tenha bir yerde yapmışsan, tenha bir yere otur, böy lece senden hakkını alsın." Mektûp, Ebû Mûsâ'ya verildiği zaman, Ebû Mûsâ kısas için oturdu. Bunu gören adam: "Allah rızâsı için onu affettim" dedi.

Süveyd bin Gafele'den rivâyetle de şöyle anlatıyor: Hazreti Ömer Şam'a geldiğinde, yanına ehl-i kitaptan bir adam, bir

Yahudi geldi ve: “Ey mü’minlerin emîri! Bir müslüman beni bu hâle getirdi” dedi. (Dövülmüş, yaralanmış ve başı yarılmış bir haldeydi.) Hazreti Ömer bu hâdiseye çok üzüldü. Suheyb’e (radıyallahü anh) “Git, onu bu hâle getireni bul, getir” dedi. Suheyb, bu adamı dövüp, başını yaralıyanın Avf bin Mâlik el-Eşceî olduğunu görünce, ona: Ömer (radıyallahü anh) bu hâdiseye çok üzüldü. Muâz bin Cebel’i (radıyallahü anh) yanına al, öyle git, senin nâmına o konuşsun. Çünkü, senin hâdiseyi tam anlatamamandan korkuyorum” dedi. Hazreti Ömer, namazı kıldırdıktan sonra: “Suheyb nerede? Adamı getirdi mi?” dedi. Suheyb: “Evet” diye cevap verdi. Avf bin Mâlik, Hazreti Muâz’ı getirmiş ve hâdiseyi de ona anlatmıştı. Muâz (radıyallahü anh): “Ey mü’minlerin emîri, istediğin adam Avf bin Mâlik’tir. Onu dinlemeden herhangi bir şey yapma!” dedi. Hazreti Ömer: “Onunla senin ne münâsebetin var?” dedi. Bunun üzerine Avf: “Ey mü’minlerin emîri, bu adamı, merkebinin üzerinde, işine gitmekte olan müslüman bir kadının peşini ta’kib ederken gördüm. Hayvanın kadını düşürmesi için, eşeğe bir şeyler dürtüyordu. Kadını böyle düşüremeyince, itti. Kadın düşer düşmez de ona saldırdı. Bu adamı bu hâle getirmemin sebebi budur” dedi. Hazreti Ömer “O hâlde, o kadını getir. Bu sözlerini doğrulasın” dedi. Avf, o kadının evine gitti. Bu kadının babası ve kocası “Biz, yakınımızın ayıbının ortaya çıkmasını istemeyiz” dediler. Kadın ise: “Vallahi ben onunla gideceğim” dedi. Kadının babası ve kocası ise: “O hâlde biz gidip durumu anlatacağız” dediler. Hazreti Ömer’e gelip, Avf in anlattıklarının aynısını anlattılar. Hazreti Ömer, bu Yahudinin cezalandırılmasını emretti. “Bu, sizinle yaptığımız anlaşmanın icâbıdır” buyurdu. Sonra da:

“Ey insanlar! Muhammed (aleyhisselâm) ile yaptığınız, anlaşmayı bozmayın. Allahtan korkun. Kim bu anlaşmaya riayetsizlik ederse, onun dokunulmazlığı kaldırılır” dedi.

İmâmı Beyhekî’ninrivâyetinde;Kâsım bin Ebû Bezze şöyle anlatıyor Şam’da, bir müslüman, bir zimmîyi öldürdü. Hâdise, Ebû Ubeyde bin Cerrâh’a aksedince, Ebû Ubeyde, durumu Hazreti Ömer’e bildirdi. Hazreti Ömer kendisine şu cevâbı verdi: “Eğer o müslüman, bunu itiyat (alışkanlık) hâline getirmişse, meydana çıkar, boynunu vur. Şayet kazaen olmuş bir hâdise ise, maktulün ailesine dört bin dinar diyet vermesine hükmet.”

İnsanların üstünlüklerinin yalnız takvâ ile olduğunu bildiren Beyhekî (radıyallahü anh), Hazreti Ali’nin karşılaştığı şu hâdiseyi anlatıyor: Hazreti Ali’ye, kendisinden birşeyler isteyen iki kadın geldi. Birisi Arab, diğeri de câriyesi idi. Hazreti Ali, bunların her birine birer kür (ölçü birimi) yiyecek, kırkar dirhem de para verilmesini emretti. Önce câriyeninkiler verildi ve gitti. Arab kadın: “Ey mü’minlerin emîri, ben Arab, o köle olduğu hâlde, bana da, ona verdiğin kadar veriyorsun!” dedi. Hazreti Ali de: “Ben azîz ve celîl olan Allahın kitabını inceledim. Orada Hazreti İsmâil’in torunlarının, Hazreti İshâk torunlarına herhangi bir üstünlüğünün olduğunu görmedim” dedi.

İmâm-ı Beyhekî, bir kimsenin yaptığı kötülük sebebiyle, doğru hükümden vâz geçilemiyeceğini bildirerek, Abdullah İbni Ömer’den (radıyallahü anh) rivâyetle anlatıyor Abdullah bin Revâha her sene Hayber’e gelir, Hayber mahsûlünün takdîrini yaparak, onların verecekleri vergileri ve zekâtları (uşur) tesbit eder, sonra da, vergilerini onlardan alırdı. Hayberliler, Abdullah bin Revâha’ya, mallarına fazla vergi takdîr etmemesi için, rüşvet teklif ettiler. Bunu gören Abdullah bin Revâha (radıyallahü anh): “Ey Allahın düşmanları! Bana haram mı yedireceksiniz? Vallahi ben, en çok sevdiğim insanın (Resûlullahın) yanından geldim. Maymunlar ve domuzlar, bana sizden daha sevimlidir. Size olan kinim ve Resûlullaha olan sevgim, beni size adâletsizlik etmeye” sevketmiyecektir” dedi. Bu sözler üzerine onlar “Böylelerinin yüzü suyu hürmetine, gökler ve yer ayakta durmaktadır” dediler.

Allahü teâlânın insanlara çok büyük mes’ûliyet verdiğini bildiren İmâm-ı Beyhekî, Peygamberlerden sonra insanların en üstünü Hazreti Ebû Bekr’in bir hâlini şöyle anlatır: Hazreti Ebû Bekr, bir ağaca konmuş bir kuş gördü. Kuşa: “Ne mutlu sana, ey kuş! Vallahi ben de senin gibi olmak isterdim. Ağaca konar, meyvesinden yer, sonra uçarsın. Ne hesaba çekileceksin, ne de cezaya çarptırılacaksın... Vallahi yolun kenarında bir ağaç olmak isterdim. Deve gelerek yapraklarımı toplar, ağzına götürür. Çiğner, yutar, sonra da dışarı çıkarırdı. Keşke insan olmasaydım! Vallahi koyun olmayı ne kadar isterdim. Sahibim beni besler, yeteri kadar gelişip semiz olduğum zaman beni keserler, bir parçamı kızartırlar, bir parçamı kuruturlar, sonra beni yerlerdi. Keşke insan olarak yaratılmasaydım” derdi.

İmâm-ı Beyhekî, Peygamberimizin (aleyhisselâm) yanında dünyalık birşey saklamayıp, varını

yoğunu, her şeyini Allah yoluna harcadığını bildiriyor? Ali (radıyallahü anh) diyor ki: “Hazreti Ömer, bir gün ganîmet mallarını taksim ettikten sonra, bir miktar daha artınca, çevresindekilere: “Bu artan kısmı ne yapalım?” diye sordu. Onlarda: “Yâ Emîr-el-mü’minîn, biz seni meşgûl ettik. Ne ailene bakabildin, ne san’atınla, ne de ticâretinle uğraşabildin. O artan kısım da senin olsun” dediler. O zaman Ömer bin Hattâb bana dönerek: “Sen ne diyorsun?” diye fikrimi sordu. Ben de: “Onlar söylediler ya” dedim. “Bir de sen söyle” dedi. Ben de: “Bu malın senin olmadığını biliyorsun. Öyleyken niye daha istişâre yapıyorsun. Hatırlıyor musun, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) seni zekât toplamak için göndermişti. Sen de Abbâs bin Abdülmuttalib’e gittin. O ise zekâtını sana vermedi. Sen de üzülmüştün. O zaman sen bana: “Haydi Peygamber efendimize (aleyhisselâm) gidelim de, Hazreti Abbâs’ın yaptığını anlatalım” dedin. Peygamber efendimizin yanına gittik, onu üzgün bulunca geri döndük. Ertesi gün tekrar gittik. Bu defa da sevinçli bulduk. Sen o zaman, Abbâs’ın sana yaptığını söyledin. Resûlullah da sana“Bilmiyor musun, kişinin amcası, babası gibidir” buyurmuştu, sonra Resûlullaha ilk günkü üzüntüsü ve ikinci günkü neş’esinin sebebini sormuştuk da bize, “İlk gün siz geldiğinizde, benim yanımda iki dinar sadaka vardı. Onları dağıtamamıştım. Gördüğünüz üzüntü bunun içindi. İkinci gün ise, onları yerlerine gönderdiğimde sevinçliydim”buyurmuştu. Hazreti Ömer “Evet doğru söyledin. Vallahi, dünyâda da, âhırette de sana müteşekkir kalacağım” buyurdu.

Hazreti Ömer, en zayıf insanların hakkına dahi riâyet eder, kimsesiz ve fakirleri gözetir ve bir vazîfe verirken o işe en lâyık kimseyi seçmeye çalışırdı. Beyhekî şöyle bildiriyor:

Birgün öğle vakti, Hazreti Ömer bin Hattâb, bir ağaç gölgesinde otururken bir köylü kadını çıkageldi. Hazreti Ömer’in oradaki insanlar arasında olduğunu tahmin etti ve yanına gelerek: “Ben biçâre bir kadınım, çocuklarım da var. Mü’minlerin emîri Ömer bin Hattâb, Muhammed bin Mesleme’yi zekât memuru ta’yin etmişti. Fakat o bize birşey vermedi. Ne olur ona söyle de, bize de versin” dedi. Hazreti Ömer kölesi Yerfe’i çağırarak, gidip Muhammed bin Mesleme’yi çağırmasını söyledi. Kadın, Hazreti Ömer’e: “Eğer sen de benimle gelirsen, o, ihtiyâcımızı görür” dedi. Hazreti Ömer ise: “Merak etme, o işini görür” diye cevap verdi. Az sonra Yerfe’, Muhammed bin Mesleme ile geldi. Muhammed bin Mesleme, mü’minlerin emîri Hazreti Ömer’in yanına gelince: “Esselâmü aleyküm yâ Emîr-el-mü’minîn” dedi. Kadın onu görünce utandı. Hazreti Ömer “Sizin en iyinizi seçme husûsunda bütün gücümü sarfettim. Allahü teâlâ, bu yaptığını sana sorarsa ne cevap vereceksin?” diye Muhammed bin Mesleme’ye sorunca, Muhmmed bin Mesleme ağlamaya başladı. Hazreti Ömer devamla: “Allahü teâlâ bize Peygamberini gönderdi. Biz de O’nu tasdik ederek O’na uyduk. O, Allahın emrettiği şekilde hareket etti. Allahü teâlâ rûhunu alıncaya kadar, zekâtı, yoksullara verdi. Sonra Allahü teâlâ Ebû Bekr’i halîfe seçti. O da, rûhunu teslim edinceye kadar, Allahü teâlânın emrettiği şekilde çalıştı. Sonra Allahü teâlâ beni seçti. Ben de sizin en iyinizi seçmek için bütün gücümü sarfettim. Eğer seni tekrar gönderirsem, ona bu seneki ve geçen seneki alacağını ver. Bilmiyorum, belki de seni göndermem” dedi. Sonra kadına bir deve, ayrıca un ve yağ verilmesini emretti, ve: “Bunu al. Biz Hayber’e gidiyoruz. Hayber’de bizimle karşılaşıncaya kadar, bu sana yeter” dedi.

Hayber’e gelince Hazreti Ömer o kadına iki deve daha verilmesini emretti ve “Bunu al, Muhammed bin Mesleme gelinceye kadar bunlar senin ihtiyâcını giderir. Ben ona, bu seneki ve geçen seneki zekâttan sana düşeni vermesini emrettim” buyurdu.

Abdullah el-Hurî’nî’den: Haleb’de, Resûlullahın (aleyhisselâm) müezzini Bilâl’e rastladım. “Yâ Bilâl! Resûlullahın (aleyhisselâm) nasıl elindekini verdiğini, dağıttığını bana anlat” dedim. O şöyle dedi:

“Peygamber oluşundan vefâtına kadar, dağıtacağı herşeyini başkasına ben verirdim. Ona bir müslüman geldiğinde, Peygamber efendimiz onun yoksul olduğunu anlarsa, bana emreder, ben de gider, borç bulur, yiyecek ve giyecek birşeyler alır, o adama verirdim. Birgün bir müşrik bana: “Yâ Bilâl! Çok zenginim, başkasından borç alacağına benden al” dedi. Ben de ondan borç almaya başladım. Günlerden birgün, ben abdest alıp, ezan okumak için kalktığımda, bana borç para veren müşriğin, bir grup tüccârın arasında bana doğru

geldiğini gördüm. Müşrik beni görünce: “Ey Habeşli” diye seslendi. Asık suratla karşıma dikildi ve bana çok ağır sözler söyledi. Sonra da: “Borcun müddetinin dolmasına ne kadar var?” dedi. “Az bir zaman kaldı” dedim. “Sadece dört gün kaldı. Vakti dolunca mutlaka alacağım. Ben bu parayı ne senin, ne de efendinin şerefi yükselsin diye verdim. Nasıl olsa, ödeyemezsin de bana köle olursun diye verdim. O zaman ben sana, daha önce yaptığın gibi koyunlarımı otlatırının” dedi.

Bunu duyunca, herkes gibi çok üzüldüm. Gidip ezanı okudum. Yatsı namazını kıldık. Resûlullah (aleyhisselâm) namazdan sonra ailelerinin yanına döndüler. Ben kendisiyle görüşmek için müsâade istedim. İzin verdiler. İçeri girince:

“Yâ Resûlallah! Anam-babam sana feda olsun! Kendisinden borç para aldığımı söylediğim o müşrik, bana şöyle, şöyle söyledi. Senin de, benim de yanımda ödeyecek paramız yok. O ise, beni rezil etti. İzin ver de, Allahü teâlâ, Resûlüne benim borcumu ödeyecek rızkı verinceye kadar, İslâmı kabûl eden kabilelerden birine gidip saklanayım. Yoksa o adam beni köle yapacak” dedim. Resûlullah (aleyhisselâm) izin verdi. Oradan çıktım. Evime geldim. Kılıcımı, mızrağımı ve harbemi aldım. Ayakkabılanmı da omuzuma astım. Sonra evden çıkıp yürümeye başladım. Bir müddet bonra uyku bastırdı, uyumamak için kendimi zorladım. Ortalık iyice kararınca, uyudum. Sabahın ilk ışıklarıyla uyandım ve yoluma devam etmek için kalktığımda, birisinin bana seslendiğini duydum. O: “Ey Bilâl! Resûlullah (aleyhisselâm) seni çağırıyor” dedi. Bunun üzerine döndüm. Resûlullahın (aleyhisselâm) yanına geldim. Daha Resûlullahın yanına girmeden, üzerleri yüklü dört deve gördüm. Resûlullahın yanına girmek için izin istedim. İçeri girince Resûlullah (aleyhisselâm) “Müjde yâ Bilâl! Allahü teâlâ borcunu ödemen için rızık gönderdi” dedi. Bunu duyunca Allaha hamdettim. “Avludaki dört deveyi gördün mü?” buyurdu. “Evet” dedim. “Üzerindekilerle beraber onlar senindir. Yiyecek ve giyecek ne varsa, hepsini Fedek emîri göndermiş, Onları al ve borcunu öde” buyurdu. Dediği gibi yapıp yüklerini indirdim. Sonra develere yem verdim. Daha sonra sabah ezanını okumağa gittim. Namazı kılınca Bâki’ mevkiine çıktım. Elimi kulağıma koyup; “Kimin Resûlullahtan (aleyhisselâm) alacağı varsa gelsin” diye nidâ ettim. Resûlullahın (aleyhisselâm) ve benim aldığım bütün borçlar bitinceye kadar dağıttım. Bütün borçlar bitti. Üstelik birbuçuk veya iki dinar kaldı. Daha sonra mescide gittim. Gün hayli ilerlemişti. Baktım, Resûlullah (aleyhisselâm) mescidde yalnız başına oturuyor. Selâm verdim. Resûlullah (aleyhisselâm) bana: “Ne yaptın?” diye sordu. “Allahın izniyle, Resûlullahın bütün borcunu ödedim. Hiçbir borç kalmadı” dedim. “Birşey arttı mı?” diye sordu. “Evet, iki dinar” dedim. “Haydi, beni onlardan da kurtar. Onları da vermedikçe, ailelerimden kimsenin yanına girmeyeceğim” buyurdu. İki dinarı verecek kimse gelmediğinden, Resûlullah (aleyhisselâm) sabaha kadar mescidde kaldı. İkinci gün de kimse gelmediğinden, Resûlullah (aleyhisselâm) yine mescidde kaldı. İkinci günün akşamına doğru iki adam geldi. Ben, bu iki dinarla hemen onlara yiyecek ve giyecek aldım. Yatsı namazını kılınca, Resûlullah (aleyhisselâm) beni çağırdı ve: “Ne yaptın?” dedi. “Allahü teâlâ seni onlardan kurtardı” dedim. Bunun üzerine. “Allahü ekber! Allahü ekber!” diye tekbîr getirdi. Onları infâk edemeden ölme korkusundan kurtulduğu için de Allahü teâlâya hamdetti. Beraberce mescidden dışarı çıktık. Zevcelerinin herbirinin yanına uğrayıp selâm verdi, hâl ve hatır sordu. Bilâl-i Habeşî (radıyallahü anh) “İşte bana sorduğun şeyin cevâbı” buyurdu.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-4, sh. 8

2) Tezkiret-ül-huffâz cild-3, sh. 1132

3) El-Bidâye ven-nihâye cild-12, sh. 94

4) Vefeyât-ül-a’yân cild-1, sh. 75, 76

5) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 304

6) Miftâh-üs-se’âde cild-2, sh. 143, 557

7) El-A’lâm cild-1, sh. 116

8) Mu’cem-ül-müellifîn cild-1, sh. 206

9) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 991